

social responsibility practices. The author has analyzed the conventional economic incentives of entrepreneurs, staff and investors; described their identities; consider how the identity of stakeholder influences on the development of corporate social responsibility.

Keywords: social responsibility, stakeholder, identity, motivation.

Дата надходження до редакції: 21.04.2013

Рецензент: д.е.н., професор Ілляшенко С.М.

УДК: 631.11:332.012.2

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ СОЦІОЕКОНОМІКИ

А.В. Найда, к.е.н.

І. С. Найда, аспірант

Одеський державний аграрний університет

У статті розкриваються основні передумови та проблеми розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки в процесі ринкових трансформацій сільського господарства.

Ключові слова: аграрні підприємства, глобалізація, науково-технічний прогрес, соціальний капітал, сільськогосподарська кооперація.

Постановка проблеми. Стан і результати діяльності вітчизняного аграрного сектора після двадцятирічного періоду реформування не принесли очікуваних результатів покращення рівня життя сільського населення. Сьогодні значна частина сільських жителів знаходиться за межею бідності, трудова міграція та депопуляція майже не знижується, що веде за собою до старіння сільського населення та відмирання сіл, незадовільним залишається стан дорожньо-транспортної інфраструктури, згортання мережі закладів соціальної сфери. Попри всі зміни рівень заробітної плати у сільськогосподарському виробництві залишається найнижчим. З огляду на викладене, дослідження передумов та проблем розвитку сільськогосподарських підприємств на засадах соціоекономіки є одним із пріоритетних шляхів подолання кризових явищ в аграрному секторі економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем соціоекономіки присвячені роботи багатьох вітчизняних вчених-економістів, зокрема О.М. Бородіної, В.М. Гейця, О.П. Гоголі, О.А. Грішнєвої, Т.В. Калінеску, О.Я. Маліновської, О. Ф. Новікової, І.В. Прокопи, В. В. Юрчишина, проте питанням розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки приділено недостатньо уваги.

Метою дослідження є визначення передумов та проблем розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки як важливої умови подолання кризових явищ в аграрному секторі економіки України.

Результати досліджень. Результатом стратегічних та тактичних прорахунків в ринкових перетвореннях економіки України протягом багатьох років є спад аграрного виробництва, зростання сільського безробіття, погіршення якості життя і добробуту населення, руйнація соціальної

інфраструктури на селі. Так, різке скорочення соціальної інфраструктури підприємств спостерігалось на початку та всередині 1990-х років, коли керівництво господарюючих суб'єктів позбувалось непрофільних активів, до яких належали об'єкти соціальної інфраструктури. Хоча заклади соціальної інфраструктури не беруть безпосередньої участі в створенні кінцевого продукту, проте забезпечують передумови для ефективного функціонування працівників у процесі виробництва [1, с. 162].

Сьогодні близько 70% об'єктів соціальної інфраструктури сільських територій передано на баланс сільських та селищних рад. Проте органи місцевого самоврядування не спроможні забезпечити належне фінансування соціальної сфери та її працівників. Тому в умовах трансформаційних змін, які відбуваються на селі, пріоритетного значення набуває збалансований розвиток аграрних підприємств на засадах соціоекономіки.

До числа основних передумов розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки слід віднести: глобалізація економічних процесів, розвиток транснаціональних корпорацій, прискорення науково-технічного прогресу, посилення конкуренції на національному та міжнародному ринках, підвищення ролі людського та соціального капіталу, пошук нових способів задоволення потреб споживачів (соціально-етичний маркетинг), загострення екологічних та соціальних проблем.

На думку Калінеску Т.В., в умовах розвитку соціально орієнтованої економіки передумовою ефективного функціонування підприємства є правильний вибір стратегії управління соціальним розвитком. Така стратегія полягає у виборі загального напрямку дій, спрямованих на розвиток ефективної роботи персоналу, що є запорукою досягнення стратегічних цілей

поєднанні з задоволенням потреб бізнес-партнерів, споживачів, суспільства. Автор підкреслює про доцільність впровадження соціальної відповідальності у процес аналізу, планування і управління для досягнення ефективного соціального розвитку підприємства [2, с. 9].

Сучасні процеси глобалізації та інтеграції вносять значні зміни в умови розвитку суспільства і майбутні пріоритети людства в цілому. Так, в умовах глобалізації помітно зростає залежність кон'юнктури внутрішніх товарних ринків від зовнішніх факторів.

Як зазначає Дудкін О.В., глобалізація економічних процесів призводить до формування зв'язків у багатьох соціально-економічних сферах між країнами, що вимагає збільшення масштабів розгляду будь-яких проблем [3, с. 25].

Саме переосмислення ролі бізнесу великих компаній та транснаціональних компаній в розвитку соціально-трудова відносин та усвідомлення можливих наслідків їх управлінських дій та рішень на життя, добробут населення має вирішальне значення на впровадження соціально відповідальних заходів на підприємствах України.

Утворення великої кількості транснаціональних корпорацій та міжнародних компаній спричинило зміну традиційних функцій держави і бізнесу. Маючи значний вплив на політику держави, міжнародну торгівлю, зростання національних економік, такі компанії є новим центром влади, від діяльності якого очікується така реалізація соціальних функцій для суспільства, яку можна б порівняти з обсягом його ресурсів [4].

Процеси глобалізації посилюють вплив великих компаній на економічний розвиток. Екологічні та соціальні наслідки діяльності транснаціональних корпорацій можна уникнути завдяки узгоджених дій на міжнародному рівні, які спрямовані на поступове формування моделей їх соціально орієнтованої діяльності. В залежності від того, наскільки успішні підприємства зможуть співпрацювати з державою і громадськими організаціями щодо формування активної стратегії соціального розвитку, і визначатиметься конкурентоспроможність і прибутковість їх бізнесу.

Суттєвий вплив на економічні відносини має прискорення науково-технічного прогресу та інтенсивне впровадження його результатів в практику господарювання. Досягнення у галузі інформаційних технологій надає можливість підприємству отримувати більше інформації про споживачів, партнерів та більш ефективно взаємодіяти з ними. Також завдяки інформаційним технологіям можна відстежувати інформацію про рух капіталу, умови виробництва і здійснювати прогнози із високим рівнем

достовірності. З одного боку доступність до інформації призводить до відкритості діяльності підприємства, а з іншого – робить їх більш вразливими до будь-яких змін. Це зумовлює необхідність детального дослідження і врахування факторів, які можуть мати вплив на діяльність господарюючого суб'єкта. Відповідно підприємства повинні оперативно реагувати на зміни, що відбуваються в економічному та соціальному середовищі. Така ситуація призводить до позитивних змін у економічній сфері підприємств, серед яких і доступність до інформації про підприємство. Перед підприємствами постає необхідність відповідати новим вимогам соціально орієнтованого бізнесу для досягнення прибутковості виробництва.

На сьогодні у діяльності підприємства відбувається підвищення ролі людського та соціального капіталу, що пояснюється досягненням конкурентоспроможності бізнесу не лише завдяки цінним факторам, а й за рахунок якості виробленої продукції та наданих послуг. Ключовим стратегічним ресурсом підприємства стає персонал. Відповідно це призводить до зміни поглядів про здійснення кар'єри, обов'язків, робоче місце, мотивацію співробітників.

В умовах глобалізації та загострення конкурентної боротьби соціальна спрямованість бізнесу стає вирішальною умовою підвищення конкурентоспроможності підприємств та національної економіки України в цілому [5, с. 64]. Розвиток підприємств на засадах соціоекономіки дозволяє отримувати такі конкурентні переваги:

- 1) поліпшення фінансових та економічних показників діяльності підприємства;
- 2) підвищення інвестиційної привабливості підприємства;
- 3) створення позитивного іміджу та поліпшення репутації брендів;
- 4) висока якість продукції;
- 5) підвищення обсягів продажів та лояльність споживачів;
- 6) розширення ринків збуту із виходом на міжнародний рівень;
- 7) скорочення оперативних витрат;
- 8) зростання продуктивності та професіоналізму працівників;
- 9) зниження плинності кадрів на підприємстві;
- 10) зростання довіри населення до діяльності компанії, її товарів та послуг.

Проте, у більшості випадків розвиток підприємств на засадах соціоекономіки в Україні розглядається власниками та керівництвом господарюючих суб'єктів як тягар, а не засіб підвищення продуктивності праці, морально-психологічного клімату серед колективу, отримання конкурентних переваг.

Основними стимулами для розвитку підприємства на соціоекономічних засадах по-

винно стати пільгове оподаткування, зменшення тиску з боку органів місцевої влади та позитивний досвід від впровадження таких програм у світі. Проте, саме брак коштів на реалізацію соціальних програм, недосконалість існуючої нормативно-правової бази є важливими причинами, які стримують розвиток діяльності соціально орієнтованого підприємства в Україні. На відміну від закордонного законодавства, що мотивує керівників підприємств на добровільній основі здійснювати соціальні інвестиції, у нашій країні система соціального страхування фактично відволікає 41,7% доходів виплачених працівникам підприємств. Це у свою чергу призводить до використання працедавцями «тіньової» схеми оплати праці, що в майбутньому відобразиться на штучному скороченні соціальних виплат. Крім того, українським законодавством передбачено мінімальний набір преференцій для спонукання до витрат на соціальні заходи. Так, звільняються від сплати ПДВ кошти, які перераховані на рахунок добродійної організації та становлять 4% від суми прибутку підприємства. Також не оподатковуються операції з надання допомоги науковим, спортивним, культурним установам та релігійним організаціям [6, с. 201].

Дійсно, реалізація програм соціально орієнтованого підприємства супроводжується значними фінансовими витратами, однак, у довгостроковому періоді вони компенсуються зростанням рівня доходу за рахунок покращення гудвілу компанії та підвищення інвестиційної привабливості. Як стверджує Гогуля О.П., реалізація активної соціальної політики підприємства сприяє до заощадження 40% витрат для просування своїх товарів чи послуг на ринку [5, с. 59]. Таким чином, реалізація стратегії розвитку підприємства на засадах соціоекономіки забезпечує зростання рентабельності та конкурентоспроможності суб'єкта господарювання.

Як зазначає Стецик А.Р., в Україні на посилення соціоекономічного розвитку аграрних підприємств впливають такі фактори, як [7, с. 398]:

1) економічні (політизація дій держави, непередбачуваність та непослідовність політики державної влади, високий рівень монополізації економіки, низький рівень економічної безпеки бізнесу, недостатня кількість фінансових можливостей підприємств);

2) інституційні (недосконалість нормативно-правової бази щодо сприяння реалізації соціальної відповідальності бізнесу, недостатність мотиваційних механізмів для посилення соціальної відповідальності на

підприємстві);

3) управлінсько-правові (корумпованість органів державної влади, низький рівень якості підготовки спеціалістів підприємництва, відсутність довгострокової стратегії розвитку соціальної відповідальності, низький рівень контролю в екологічній сфері);

4) фахово-психологічні (недостатній рівень обізнаності керівництва щодо взаємозв'язку соціальної відповідальності із конкурентоспроможністю підприємства, недостатність інформації та досвіду для організації соціально відповідальних заходів, невисокий рівень морально-етичної та культурної поведінки управлінського персоналу окремих організацій).

Необхідність розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки в Україні зумовлено рядом причин, головними з яких є: високий рівень «тінізації» національної економіки і ринку праці; загальне скорочення рівня життя населення, а відтак – погіршення соціально-демографічної ситуації; надмірна диференціація доходів, майнове розшарування і зубожіння значної частини суспільства; високий рівень безробіття на селі; інтенсивна міграція сільського населення; низький рівень продуктивності праці та економічної активності населення; недостатня участь бізнесу у вирішенні соціально важливих питань; занепад соціальної інфраструктури села; загострення екологічних проблем та зростання потреби для їх вирішення.

Висновки. В результаті дослідження проблем та передумов розвитку аграрних підприємств на засадах соціоекономіки сформовано наступне визначення: розвиток аграрних підприємств на засадах соціоекономіки являє собою таку виробничо-господарську діяльність, здійснення якої дозволяє аграрному господарюючому суб'єкту на базі нарощування власного ресурсного потенціалу задовольняти індивідуальні та колективні запити його власників та найманих працівників, разом з сільською громадою розв'язувати спільні соціально-економічні та природоохоронні задачі, а також відповідати вимогам, що пред'являються з боку господарського комплексу, внутрішнього та зовнішнього ринків цукробурякової продукції, світової спільноти.

Крім того, перспективним напрямом забезпечення соціальної стабільності сільського населення, створення нових робочих місць, підвищення рівня доходів селян та соціальної інфраструктури сільських територій є розвиток кооперативів в аграрному секторі економіки України.

Список використаної літератури:

1. Ярова Л.В. Соціальна політика підприємства: мета і засоби / Л.В. Ярова // Сучасна українська

політика. Політики і політологи про неї. — 2010. — Вип. 19. — С. 155-164.

2. Калінеску Т.В. Стратегічний потенціал підприємства: формування та розвиток: монографія / Т.В. Калінеску, Ю.А. Романовська, О.Д. Кирилов. - Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. - 272 с.

3. Дудкін О.В. Формування інституту позитивної соціальної відповідальності підприємств / О.В. Дудкін // Наукові праці Донецького національного технічного університету. - 2009. - Вип. 37-3. - С. 25-31.

4. Напрями підвищення соціальної відповідальності бізнесу на місцевому рівні [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua>.

5. Гоголя О.П. Соціальна відповідальність бізнесу / О.П. Гоголя, І.П. Кудінова. - Ніжин: ПП Лисенко М.М., 2011. - 175 с.

6. Маліновська О.Я. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні: етапи становлення / О.Я. Маліновська // Науковий вісник НЛТУ України. - 2008. - Вип. 18.6. - С. 200-204.

7. Стецик А.Р. Концептуальні засади державного управління соціальною відповідальністю підприємництва / А.Р. Стецик // Науковий вісник НЛТУ України. - 2012. - Вип. 22.1. - С. 395-402.

8. Коваленко В.І. Сутність соціальної діяльності аграрних підприємств / В.І. Коваленко // Економіка АПК. - 2009. - №12. - С. 115-119.

В статтє раскрываються основные предпосылки и проблемы развития аграрных предприятий на принципах социэкономики в процессе рыночных трансформаций сельского хозяйства.

Ключевые слова: аграрные предприятия, глобализация, научно-технический прогресс, социальный капитал, сельскохозяйственная кооперация.

In the article the main preconditions and problems of development of agricultural enterprises on the principles of the socioeconomics in the process of market transformations in agriculture are considered.

Key words: agricultural enterprises, globalization, scientific and technical progress, social capital, agricultural cooperation.

Дата надходження до редакції: 21.04..2013

Рецензент: д.е.н., професор Соколов М.О.

УДК 332.351.777.6:330.544.2

ЕКОБЕЗПЕЧНЕ ВИКОРИСТАННЯ ОСОБЛИВО ЦІННИХ ЗЕМЕЛЬ: ІНФОРМАЦІЙНІ ПРОБЛЕМИ РЕГІОНАЛЬНОГО РІВНЯ

Т. О. Євсюков, к.е.н., доцент

І. А. Опенько, молодший науковий співробітник

Національний університет біоресурсів і природокористування України

У статті розкрито питання екобезпечного використання особливо цінних земель на регіональному рівні, з позиції інформаційного забезпечення. Розглянуто особливості виконання робіт з інвентаризації, оцінювання та моніторингу особливо цінних земель адміністративного району.

Ключові слова: *Особливо цінні землі, моніторинг земель, грошова оцінка земель, регіональний рівень, облік земель.*

Постановка проблеми. Актуальність вирішення інформаційних проблем екобезпечного використання особливо цінних земель (далі ОЦЗ) на регіональному рівні зумовлена ігноруванням вимог екобезпечного землеробства; необґрунтованим збільшення частки технічних ("ґрунтовиснажуючих") культур у структурі посівних площ; невизначеністю меж ОЦЗ в природі та відсутністю цієї інформації в базі даних Державного земельного кадастру (кадастрово-реєстраційній системі), відсутністю систематичного контролю за використанням та охороною ОЦЗ, невиконанням систематичних спостережень за станом ґрунтового покриву ОЦЗ.

Вважаємо, що розв'язання цих проблем є актуальним та своєчасним завданням. Підвищення ефективності агрогосподарювання потребує формування досконалої системи управління земельними ресурсами та охорони земель, яке неможливе без наявності необхідної та достатньої інформації про структуру, стан, оцінку використо-

вуваних в аграрному виробництві земельних ресурсів і, перш за все, земель, які належать до особливо цінних. Останні концентрують у собі унікальну частину національного багатства та відіграють особливу екологічну, економічну та соціальну роль для теперішніх та прийдешніх поколінь, і потребують безумовного захисту, охорони та раціонального використання. Власне, ці землі найбільш повно віддзеркалюють конституційне положення про землю як основне національне багатство [1]. Їх перелік визначений ст. 150 Земельного кодексу України [2] та включає високоефективні ґрунти, ділянками, які є об'єктом наукових досліджень на довгочасну перспективу, землі природно-заповідного фонду, історико-культурного призначення тощо. Таким чином, питання їх екобезпечного використання наразі є дуже актуальним. Вирішення його передусім вимагає здійснення обліку, оцінювання та моніторингу ОЦЗ у складі земельних ресурсів.

Аналіз останніх наукових досліджень і